

Till

Ert Dnr:

Skärpta villkor för friskolesektorn – ytterligare förslag (SOU 2025:123)

Sammanfattning

Stockholms stad tillstyrker de flesta förslagen i betänkandet. Det gäller obligatoriska kommunala yttranden vid etableringar, tydligare prövning av negativa följder, skärpta ägar- och lämplighetskontroller samt krav på ny ansökan vid förändringar av en huvudmans verksamhet. Stadens avstyckanden berör förslag i betänkandet som bedöms gynna större koncerner, främja bulvanförhållanden och omöjliggöra bedömning av negativa följder inom förskoleverksamheten.

Stockholms stad bedömer att förslagen till viss del kan minska risken för att barn i Stockholm går i förskolor och skolor som drivs av oseriösa aktörer. Samtidigt innebär förslagen att drivkraften att göra vinst fortsatt kommer finnas kvar inom förskolan och skolan, att skattemedel avsedda för undervisning, fler pedagoger och lärare går till vinster samt att incitamenten att driva på skolsegregationen finns kvar. Vi anser därför att regeringen borde ha behållit utredningens ursprungliga direktiv för att kunna gå fram med förslag om att sätta stopp för möjligheten att göra vinst på barns och elevers utbildning.

Stockholms stad ser också att förslagen leder till bättre planeringsförutsättningar för de kommunala verksamheterna. Samtidigt konstaterar vi att förslaget om att göra det obligatoriskt för kommuner att yttra sig över friskoleetableringar inte får någon som helst effekt för staden. Stockholms stad yttrar sig redan över friskoleetableringar men problemet är att Skolinspektionen många gånger ändå godkänner etableringarna, trots att staden kan visa på omfattande negativa ekonomiska och pedagogiska effekter för kommunala skolor. Att viss skärpning föreslås kring hur Skolinspektionen och kommunernas tillsynsmyndigheter ska bedöma konsekvenser av nyetableringar är därför välkommet men otillräckligt. Staden menar att det i grunden bör vara en fråga för kommunerna om de ser att det finns behov av nyetableringar av fristående förskolor och skolor.

Ställningstaganden

Stockholms stad tillstyrker förslagen i betänkandet som handlar om skärpt prövning vid tillståndsgivning och begränsning av möjligheterna till utökning av verksamhet vid brister i verksamheten, eftersom de sammantaget bedöms minska risken att barn i Stockholm går i förskolor och skolor som drivs av oseriösa huvudmän. För utbildningsverksamheten i stadens regi bedöms förslagen inte ha någon påverkan. Däremot påverkar förslagen stadens myndighetsutövning gentemot de fristående förskolorna.

Stockholms stad avstyrker förslaget om att ett fåtal brister i en verksamhet, som är liten i förhållande till den totala verksamheten, kan anses vara ett särskilt skäl för att inte beakta ett ingripande vid prövning av det skärpta villkoret för godkännande. Det är stadens mening att en sådan tillämpning av särskilda skäl riskerar att gynna större aktörer med många verksamheter. Risken ligger i att bedömningen av brister inte blir likvärdig då exempelvis en stor koncern skulle kunna komma undan med brister i en verksamhet som, sett till koncernens totala storlek, bedöms vara liten.

Stockholms stad instämmer i att ett godkännande ska kunna återkallas om ett förvärvsförbud överträtts men delar inte bedömningen att myndigheten ska upplysa om att godkännandet kan återkallas om personen inte minskar sitt innehav i huvudmannen på så sätt att denne inte längre har ett direkt eller indirekt bestämmande inflytande. Staden menar att förslaget riskera att öppna för en utveckling av praxis som skulle kunna innebära att myndigheten ska lämna liknande upplysningar i samband med den prövning av lämplighet som sker enligt 2 kap. 5 § 3 stycket skollagen. Stockholms stad menar därtill att det finns en risk att förslaget medför att antalet bulvanförhållanden, där den som framstår som ägare i verkligheten innehar egendomen för annans räkning, ökar. Ett sådant förhållande är svårt att upptäcka för tillsynsmyndigheten men lätt för en oseriös aktör att utnyttja.

Staden avstyrker förslaget om möjligheten att ansöka om förhandsbesked för att klargöra om förvärvsförbud föreligger då det bör åligga den enskilde själv att ha, eller skaffa, kännedom om detta.

Stockholms stad instämmer i förslaget att belägenhetsadressen ska framgå av ett beslut om godkännande. Avseende kravet på antal platser är det förvaltningens mening att detta även ska gälla godkännande för att bedriva förskola och inte, som utredningen föreslår, enbart grund- och gymnasieskola. Med ett sådant villkor skulle samtliga kommuner ha en tydlig grund för sin bedömning av

negativa följder, vid såväl ansökan om tillstånd att bedriva förskola som ansökan om utökning av det givna tillståndet. Utan ett sådant villkor skulle förskolor med ett godkännande där platsantalet inte är villkorat kunna utöka sin verksamhet utan att ansöka om detta. På så vis kan huvudmannen undvika en prövning av negativa följder men även en prövning av exempelvis lokal och ekonomiska förutsättningar. I syfte att öka likvärdigheten i ansökningsprocessen är det därför förvaltningens mening att villkoret om platsantal även bör omfatta förskola.

Stockholms stad tillstyrker förslagen som berör tillstånd för enskilda huvudmäns verksamhet, eftersom de bidrar till bättre planeringsförutsättningar för de kommunala verksamheterna.

Stockholms stad vill lyfta att förslagen kommer att innebära merarbete för kommuner i och med ansvaret för tillsyn och tillståndsprövning av fristående förskola. För närvarande inhämtas uppgifter från andra tillsynsmyndigheter gällande beslut om vissa ingripanden. Eftersom det saknas ett nationellt register över huvudmän som bedriver förskola, där sådana uppgifter finns tillgängliga, kan det innebära ett resurskrävande arbete. Då några av utredningens förslag innebär att ytterligare uppgifter behöver inhämtas och kontrolleras bedömer staden att det kommer att medföra ett merarbete för kommuner. Stockholms stad understryker därför vikten av att finansieringsprincipen följs och att kommunerna får full täckning för det utökade uppdraget i samband med att ändringarna träder i kraft.

Staden yttrar sig som regel redan vid ansökan om att starta fristående skola, vilket innebär att införandet av ett obligatorium inte medför något direkt merarbete för staden. En kostnadsersättning kommer att utgå för yttranden, men då ersättningen föreslås ingå i det generella statsbidraget kommer ersättningen förmodligen inte motsvara kostnaderna fullt ut. Stockholms stad bedömer dock, likt utredningen, att det är en rimlig konstruktion för ersättning av merkostnader.

Stockholms stad ser positivt på att utredningen bedömer att regeringen bör utreda om rätten att bedriva resursskola ska regleras genom Skolinspektionens beslut om godkännande.

Stockholm som ovan

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande